

ЛІНГВОКОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ СМИСЛОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТУ

Стаття присвячена проблемі адекватного сприйняття інтерпретованого тексту, яку необхідно вирішувати в плані систематизації роботи щодо виховання в комуніканта розуміння всіх елементів, актуалізації широкого кола фонових знань із залученням новітніх технологій навчання.

Ключові слова: інтерпретація тексту, адекватне сприйняття, елементи тексту, технологія навчання.

Редін П.А. Лингвокоммуникативный аспект смысловой интерпретации текста.

Статья посвящена проблеме адекватного восприятия интерпретированного текста, которую необходимо решать в плане систематизации работы относительно воспитания у коммуниканта понимания всех элементов, актуализации широкого круга фоновых знаний с применением новейших технологий обучения.

Ключевые слова: интерпретация текста, адекватное восприятие, элементы текста, технология обучения.

Redin P.O. Linguistic and communicative aspect of the text meaning interpretation. *This article deals with the problem of adequate perception of the interpreted text, which should be solved in the aspect of systematic work as for understanding all the elements by communicant, actualizing of background knowledge wide diapason with the newest studying technologies usage.*

Keywords: text interpretation, adequate perception, text elements, studying technology.

Сучасний стан розвитку науки про мову позначений дедалі більшою увагою до організації тексту, функціонування та зв'язку в ньому окремих мовних одиниць, виявлення чинників формування цілісного змісту. Проблема сутності тексту, його функціонального призначення як культурного, художньо-естетичного феномена й комунікативного чинника є на сьогодні чи не найактуальнішою для українського мовознавства та лінгводидактики, у форматі яких апробуються технології роботи з такою прагматично орієнтованою формально-змістовою єдністю, що її становить собою текст. Метою цієї розвідки є виявлення шляхів підвищення лінгвокомунікативної компетенції за допомогою смислової інтерпретації тексту.

Дослідженню тексту, його різновидів і складників присвячено наукові студії Д.Х. Баранника, І.Р. Гальперіна, К.Ю. Голобородька, О.О. Маленко, О.І. Москальської, Г.С. Онуфрієнко, Т.В. Радзівської, І.Б. Штерна та інших учених. Відомо, що текст відбиває певну референтну ситуацію як цілісний об'єкт, виступаючи його іменем [3: 17]. Існує чимало визначень тексту, серед яких є складні наукові формулювання й цілком доступні для розуміння дефініції, наприклад: «Текст – зв'язна мова, письмове чи усне повідомлення, що характеризується змістовою і структурною завершеністю, орієнтацією автора на певного адресата. Складниками тексту виступають речення, лексико-граматичні засоби зв'язку речень у цілісну комунікаційну одиницю» [5: 182].

Зрозуміло, що найбільші акценти припадають на лексико-граматичні рівні тексту як зв'язного повідомлення, що методично виправдане з погляду структурування тексту, розуміння композиційних механізмів його творення. Але ж існує й інший аспект – зворотний: розуміння цього повідомлення читачем чи слухачем, декодування авторської інформації, тобто творення

індивідуальних смислів на підставі заданого автором змісту. Такий підхід має більшу розвивальність продуктивність, адже сприяє активізації інтелектуального ресурсу читача, збуджує його творчу фантазію. Це важливо розуміти в процесі навчання мови як у загальноосвітній, так і вищій школі.

Як коментують науковці, спроба людини віднайти в тексті власний сенс сягає найдавніших часів цивілізаційного й духовного розвитку людства. Ще за часів Платона й Аристотеля поставало питання про тлумачення й розуміння текстів; у добу Середньовіччя та Відродження це знову стає актуальним через тлумачення Біблії й декодування текстів античної літератури [2: 414–415]. Чим «закритішим» і семантично непрозорішим був текст, тим більше він провокував множинність смислів. Найвиразніше проблема інтерпретації тексту постає в добу модернізму, націленого на складність, розірваність, утаємниченість і сакральність. Поява герменевтичних праць Г. Гадамера закріпила науковість явища смислової інтерпретації текстів, зокрема художніх [1]. Упроваджуючи в літературознавство й мовознавство ідею «спілкування» з текстом, Г. Гадамер «вирішував і важливу комунікативну проблему, прагнучи віднайти і встановити шляхи порозуміння людей через тлумачення тексту, який виступає засобом міжмовної і міжкультурної комунікації» [2: 414–415].

Інтерпретація смислу – процес інтелектуально-творчий, що потребує неабияких розумових зусиль реципієнта, відповідних фонових знань, власної системи уявлень, тобто сформованої концептуальної картини світу, у межах якої й відбувається творення вторинних смислів. Ідеться не стільки про репродуктивний рівень лінгвокомунікативних умінь та навичок суб'єкта сприйняття, скільки про основи його індивідуального креативного мислення, здатного адаптуватися до пропонованих змістових рівнів тексту.

Цю ситуацію так коментує мовознавець Г. Сютя: «Нижчий освітньо-культурний рівень читача, відсутність певних фонових знань може стати на заваді сприйманню багатовимірності міжтекстових зв'язків складних асоціативно-цитатних комплексів, на декодування яких розрахований авторський задум», і навпаки, «звукова, ритміко-синтаксична, комбінаторна пам'ять слова може наштовхнути читача або ж дослідника на встановлення не прогнозованих автором асоціацій та смислів» [4: 34]. Це означає, що для адекватності процесу сприймання – усвідомлення – розуміння – творення викладачеві-словеснику слід здійснювати велику підготовчу роботу з учнями / студентами щодо сприймання ними відповідного тексту, тобто активізувати словникову роботу на заняттях, посилити культурологічний зміст філологічної освіти в закладах будь-якого типу завдяки використанню аудіо- й відеоресурсу, мультимедіа.

Особливо актуальною ця настанова є зараз, в умовах тотального нечитання, коли у свідомості учня змішуються не лише культурні коди, а й лексико-семантичні, тобто масово стає звичайна некомпетентність молоді у сфері тлумачення й розуміння слів, незнання відомих постатей національної та світової культури. Тому інформація, уміщена в текстах, що опрацьовується на заняттях, при написанні диктантів, творчих робіт, тестів подекуди залишається закритою, хоча й передбачається її індивідуальна рецепція та інтерпретація.

У сучасній методиці й лінгводидактиці значну увагу приділено аудіюванню як рецептивному виду мовленнєвого спілкування, за умов якого здійснюється сприймання тексту, а також його аналіз і синтез. Для активізації

навичок аудіювання тексту потрібні вміння сконцентруватися, аналізувати текст, визначати мету мовлення, композицію, тему та основну думку, форми аргументації тези; уміння слухати критично, пов'язувати почуте з власним досвідом, систематизувати почуте. Цей комплекс комунікативних умінь, за умов сформованості в процесі навчання мови, здатний забезпечити розвиток інтерпретативних навичок учня або студента.

Тобто аналітичні й творчі здібності перебувають у тісній взаємодії, реалізуючись у вмінні віднайти власну смислову версію запропонованого повідомлення. Ним може бути не лише великий текст, а й вислови, афоризми, думки, які передбачають подальше смислове потракування. Наприклад, афоризми Г. Сковороди: «Пізнаєш істину – увійде тоді у дім твій сонце»; «Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами»; «Багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє сродна праця»; «Блаженний той, хто розуміє смисл кожної справи» та інші здатні активізувати учнів щодо пошуку смислових варіантів тлумачення цих мікроконтекстів. Невипадково афористичну спадщину філософа екстраполюють у формат зовнішнього незалежного оцінювання при написанні власного висловлення, що передбачає перевірку вмінь інтерпретувати й розкрити зміст заданої теми у творі-роздумі.

Складніше впроваджувати роботу з інтерпретації тексту на заняттях з учнями та студентами нефілологічного профілю. Проте викладач може здійснювати добір текстів аналітичного або критичного характеру, у яких не описано, а лише окреслено проблему, що передбачає її осмислення, аналіз, пошук альтернативних шляхів розв'язання. Це також активізує інтелектуальний і творчий ресурс тих, хто читає, слухає, сприймає й усвідомлює текст. Головне – закладати в подану для осмислення інформацію матеріал пізнавального, інтелектуального, аналітичного характеру, що здатний спровокувати подальшу розумову й творчу діяльність комунікантів.

Таким чином, для досягнення адекватного сприйняття інтерпретованого тексту необхідно здійснювати системну роботу щодо виховання в комуніканта розуміння всіх його елементів, вироблення широкого кола фонових знань із залученням новітніх технологій навчання. Розробка конкретних механізмів формування високої лінгвокомунікативної вправності відповідно до загального рівня володіння мовою й обсягу фонових знань окремих компетентнісних груп мовців є перспективним завданням, що висувається сучасною лінгводидактикою з огляду на задекларовану проблему.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика: Вибрані твори [пер. з нім.] / Ганс-Георг Гадамер. – К. : «Юніверс», 2001. – 288 с.
2. Маленко О.О. Лінгво-естетична інтерпретація буття в українській поетичній мовотворчості (від фольклору до постмодерну) : [монографія] / О.О. Маленко. – Харків, 2010. – 488 с.
3. Руденко Д.И. Мерцание имени / Д.И. Руденко // Имя: слово, словосочетание, предложение, текст : [монографія]. – К. : Институт системных исследований Минобразования Украины, 1993. – 176 с.
4. Сюта Г.М. Интертекстуальність : Теоретичні засади та стрижневі поняття у світлі постмодерного дискурсу / Г.М. Сюта // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки. – Луганськ, 2003. – № 3. – С. 32–35.
5. Українська мова. Короткий тлумачий словник лінгвістичних термінів / С.Я. Єрмоленко, С.П. Бирик, О.Г. Тодор. – К. : «Либідь», 2001. – 224 с.